

EKONOMİK GELİŞMENİN ANAHTARI OLARAK EĞİTİM: İNSAN SERMAYESİ KURAMINA DAYALI BİR ANALİZ

Yusuf KORKMAZ*

Öz

Bireyi hem sosyal hem de kültürel anlamda toplumsallaştırmanın yanı sıra eğitim, insanın bilgi, beceri gibi niteliklerinin gelişip daha iyiye ve güçlüye evrilmesini sağlar. Eğitim, istihdam ve üretimde toplumun ekonomik kazanç elde etmesi veya kültürlenmesinde de yadsınmaz bir yatırım aracıdır. Etkili ve nitelikli bir eğitim iktisadi olarak hem bireysel hem de toplumsal hedeflere ulaşmada gerekli olan insan sermayesini kazandırır. Bu çalışma, Dünya Bankası, UNESCO ve OECD'nin güncel verilerini kullanarak gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeleri döküman analizi yöntemiyle incelemeyi ve eğitimin ön ayak olduğu ekonomik büyümeyi araştırmayı amaçlamaktadır. Ülkeler bazında uygulanan eğitim politikalarının ekonomik kalkınma ve büyümeye olan yansımaları, Dünya Bankası ve UNESCO'dan elde edilen insan sermayesi endeksi, okula erişim oranı ve eğitime ayrılan bütçe miktarı ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçların, OECD'nin raporlaştırdığı PISA verileri üzerindeki muhtemel etkileri değerlendirilmiştir. Araştırmada bireysel ve toplumsal olarak önemli bir yatırım aracı olan eğitim, dengeyi gözeten, etkin ve istikrarlı bir finansal yapı ile desteklenirse tüm toplumsal kurumların verimli işleyebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Böyle bir yapıyı oluşturmak için insan sermayesinin etkin bir şekilde eğitim görmesi ve ekonomi sisteminin eğitim üzerine temellendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. İnsanların bilgi, beceri, yeterlik gibi niteliklerinin eğitimle geliştirilerek ekonomik büyümenin sağlanabileceği araştırma sonuçlarında ortaya koyulmuş olup, politika üretkenler açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Ekonomik gelişme, İnsan sermayesi

Education As The Key For Economic Development: An Analysis Based On Human Capital Theory

Abstract

Education, in addition to socializing the individual in both social and cultural terms, ensures that the qualities of the person such as knowledge and skills develop and evolve into something better and stronger. Education is an undeniable investment tool in employment and production, and in the society's economic gain or acculturation. An effective and qualified education provides the human capital necessary to achieve both individual and social goals economically. This study aims to examine developed, developing and underdeveloped countries using the document analysis method using the current data of the World Bank, UNESCO and OECD, and to investigate the economic growth initiated by education. The reflections of the education policies implemented on a country basis on economic development and growth were analyzed with the human capital index obtained from the World Bank and UNESCO, the rate of school inaccessibility and the amount of budget allocated to education. The possible effects of the obtained results on the PISA data reported by the OECD were evaluated. In the study, it is concluded that if education, which is an important investment tool individually and socially, is supported by an effective and stable financial structure that observes balance, all social institutions can function efficiently. In order to create such a structure, it is emphasized that human capital should be educated effectively and the economic system should be based on education. The research results have shown that economic growth can be achieved by improving people's knowledge, skills and competence through education, and this is important for policy makers.

Keywords: Education, Economic development, Human capital

* Kırıkkale Mehmet Akif Ersoy Lisesi Öğretmeni. e-posta: premaster@yahoo.com.tr

ORCID: 0000-0001-6281-5828

GİRİŞ

Eğitim, bireyin kendisi ve başkaları için daha iyi imkânlar sağlayan etkinliklerin tümü olarak değerlendirilebilir (Hoşgörür ve Gezgin, 2005). İnsanlığın varlığını sürdürebilmesi için tarım, hayvancılık, sanayi gibi alanlarda üretim yapabilmesi, evler, yollar ve şehirler inşa edebilmesi, sosyal ve kültürel birikimini sonraki nesillere aktarabilmesi, iktisadi düzen oluşturabilmesi, devletler kurup yöneterek toplumun sosyal ve siyasi bütünlüğünü sağlayabilmesi gerekir. Tüm bunları gerçekleştirebilmede eğitim çok yönlü bir araç olarak kullanılabilir. Bu noktada eğitim, sadece okuma yazma olgusu olarak düşünülemez (Çetin, 2014). Çünkü toplumsal kontrolü ve değişimi sağlayabilme, kültürel birikimi nesilden nesile aktarabilme, sosyal ve siyasal birliğin inşası ve istikrarı için önemli olan eğitim, bireyler ve ülkeler için sürdürülebilir, müreffeh bir ekonomik yapının tasarlanabilmesinde de işlevseldir.

Hedeflenen refah ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini sağlamak için eğitimin ülke ekonomileri üzerinde çok yönlü etkileri vardır. Eğitim, bir yandan kalkınma sürecinde ihtiyaç duyulan nitelik ve nicelikte işgücü sağlama fonksiyonunu yerine getirirken; diğer taraftan bilgi üretme ve yayma fonksiyonu ile ülkelerin modern üretim teknolojilerini takip etmesine, geliştirmesine ve üretim sürecine aktarmasına katkı sağlamaktadır (Uçan ve Yeşilyurt, 2016). Küresel çapta saygı duyulan bir ekonomik performans ortaya koymak amacıyla ihtiyaç duyulan nitelikli insan sermayesini oluşturabilmek için nitelikli eğitim uygun bir araç olabilir. Çünkü eğitim yatırımları insan sermayesinin verimliliğini arttırmada ve sürdürülebilir büyümede önemli dışsallık sağlamaktadır (Bekmez vd., 2009). Öyleyse bir toplumun, eğitim seviyesini yükseltmesi, sahip olduğu iş gücünün verimliliğini arttırarak üretim potansiyelini gerçekleştirmesine sağlayacaktır. Gelişmiş ülkelerin geçmişten günümüze kadar yakaladıkları ekonomik ivmeyi, eğitimlerine yaptıkları yatırıma borçlu oldukları; bu yüzden de eğitim ve ekonomi arasında toplumsal refah, kalkınma ve sosyal gelişmişlik açısından ayrılmaz bir bağ olduğu söylenebilir.

İnsanların sahip oldukları bilgi, yeterlilik, yetenek ve diğer niteliklerini ekonomik etkinliklere dönük olarak geliştirmeleri, buldukları koşullar altında daha kolay istihdam edilebilmelerini sağlayarak yüksek maddi gelir ve sosyo-ekonomik kazanç elde edebilmelerini kolaylaştırabilir. Yaptığı çalışmalarda çağcıl tarım ve sanayi üretiminin insan gücüne yatırımla doğru orantılı olduğunu öne süren Schultz (1961), teknik unsurların iktisadi kalkınma için çok önemli olduğunu; bu unsurun miktarını arttırmak için de iş gücünün niteliğini hızla arttıracak yatırımlar yapılması gerektiğine değinmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin eğitim kalitesini iyileştirmeden, uzun vadeli ekonomik performans düşünüldüğünde gelişmiş ülkelerle arasındaki farkı kapatamayacaklarını savunan Hanushek (2013), iyileştirilmiş eğitimin birçok ülkenin kalkınma stratejisinde merkezi bir rol oynadığını, dolayısıyla araştırmalara göre gelişmekte olan ülkelerin okullaşmaya son yıllarda büyük önem verdiklerini belirtmektedir. Okullaşmayı vurgulayan eğitim politikaları, ekonomik kalkınma ve büyümede beşeri sermayenin önemini yansıtmaktadır. Eğitimin birey ve toplum üzerindeki kabul görmüş ekonomik etkilerini vurgulamayı amaçlayan bu çalışma, insan sermayesi kuramının eğitim yönü üzerinde durarak çeşitli dünya ülkelerinde insanların bilgi, beceri, yeterlik gibi niteliklerinin eğitimle geliştirilerek ekonomik büyümenin sağlanabileceğini savunmakta ve bu etkinin ne derecede gerçekleşebileceğini sorgulamaktadır. Bu amaçla Dünya Bankası ve UNESCO'dan elde edilen insan sermayesi endeksi, okula erişim oranı ve eğitime ayrılan bütçe miktarı analiz edilerek ulaşılan sonuçların, OECD'nin raporlaştırdığı PISA verileri üzerindeki muhtemel etkileri değerlendirilmiştir. İnsan sermayesine eğitsel bağlamda yapılan yatırımların ekonomik kalkınma ve gelişmişlik düzeyinde etkisinin olup olmadığı, bu çalışmanın problem cümlesidir. Çalışmada, ekonomik kalkınma sürecinde eğitimin rolü çeşitli göstergeler ışığında incelenmekte ve farklı gelişmişlik düzeylerindeki ülkelerin eğitim-ekonomi ilişkisi irdelenmektedir. Çalışmanın eğitimi insan

sermayesi ve iktisadi gelişme arasındaki pozitif korelasyonu açıklamada etkisi olacağı düşünüldüğünden, çalışma sonuçlarının alan yazına katkıda bulunacağı ön görülmektedir. Bu çalışmada ekonomik gelişmenin anahtarı olarak eğitim üzerine insan sermayesi kuramına dayalı bir analiz yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile incelenmiştir. Ekonomik gelişmenin ne ölçüde eğitim ile sağlanabileceği konusunda tek bir araştırmada ortaya çıkabilecek önyargıları azaltabilmek (Bowen, 2009) adına Dünya Bankası, UNESCO ve OECD gibi çeşitli uluslar arası kuruluşların verileri değerlendirmeye alınmıştır. Nitel araştırmalarda ek bilgi kaynağı olarak tamamlayıcı işlev de görebilen doküman analizi yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2013), bağımsız ve ayrı bir yöntem olarak (Saldana, 2011) derinlemesine bilgiye ulaşmada kullanılmaktadır. Dünya Bankası tarafından oluşturulan 2020 yılına ait “İnsan Sermayesi Endeksi” ile yüksek, yüksek-orta ve düşük gelirli 103 ülkenin okullaşma oranı, okulda alınan eğitim süresi ve hayatta kalma oranı gibi verilerden elde edilen insan sermayesi endeksi ile ülkelerin eğitim, sağlık ve yaşama verdikleri önem ve özen analiz edilmiştir. Daha sonra Dünya Bankası ve UNESCO tarafından hazırlanan tablo ile OECD ülkeleri, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, az gelirli ve yüksek gelirli ülkeler gibi farklı kriterlerden ülkelerin ilkökul eğitim ve öğretim kaybı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ile yine Dünya Bankası ve UNESCO tarafından hazırlanan gayri safi yurt içi hâsılaya (GSYH) göre eğitime yapılan harcamalar kıyaslanmıştır. Son olarak OECD'nin 2018 verileri temel alınarak Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) Okuma Becerisi, Matematik ve Fen Bilimleri Değerlendirme Sonuçlarına göre farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler karşılaştırılmıştır. Tüm bu analizler ile ülkelerin sahip oldukları insan sermayesine eğitimin ne kadar etki ettiği, bu eğitime ne kadar yatırım yapıldığı ve eğitilmiş insan sermayesinin ekonomik kalkınma ve gelişmişlik düzeyine ne derece katkı sağladığı değerlendirilmek istenmiştir.

BULGULAR

İnsan Sermayesi Kuramı

Amerikalı ekonomist Theodore Schultz'un 1960'larda dile getirdiği kavram olan “İnsan Sermayesi”, insanın kendi başına bir yatırım aracı olduğunu, başta eğitim ve yetiştirme olmak üzere çeşitli yollarla insanın üretim sürecindeki verimliliğinin artırılabilirliğini ve bunun da ekonomi için büyüme ve birey için gelir artışı anlamına geleceğini savunur (Akt.Soydan, 2008). Öyleyse bireylerin refahını iyileştirme, bireysel verimliliğinin ve beceri birikiminin artırılması, teknolojik ilerleme ve yeniliklere daha kolay uyum sağlayabilmesi açısından eğitim çok büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda bireylere sunulacak örgün, yaygın ve işbaşında eğitim ve yetiştirme faaliyetleri sayesinde toplumun tüm alt sistemlerini topyekun geliştirebilecek bir kalkınma hamlesi gerçekleştirilebilir.

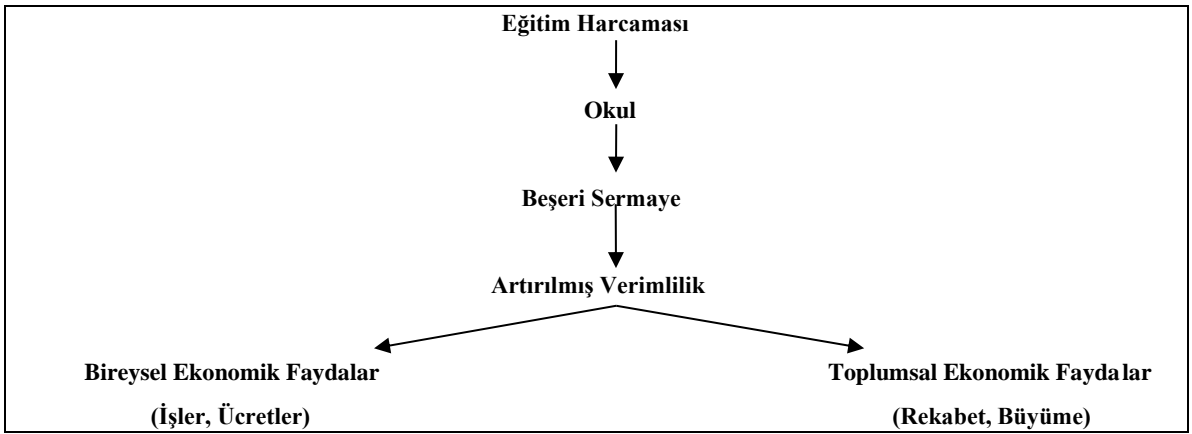
Eğitim-Ekonomi arasındaki ilişki şu şekilde özetlenebilir (Korkmaz, 2006):

- Eğitim, ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirir (üretime katkısı).
- Eğitimin bireysel ve toplumsal düzeyde gelir yaratma etkisi vardır.
- Eğitim arzının ekonomiyile ilişkisi mevcuttur.
- Eğitim talebinin ekonomiyile ilişkisi mevcuttur.
- Eğitimin verimlilik ile ilişkisi mevcuttur.
- Eğitim hizmetinin mal olma özelliği vardır.
- Eğitim-finansman açısından ilişki vardır.

Harbison (1971) halkının becerilerini ve bilgilerini geliştiremeyen ve bunları ekonomisinde etkin bir şekilde kullanamayan bir ülkenin ekonomik kararlarda başarılı olamayacağını ileri

sürmüştür. Bu yüzden, iktisadi yapılanmasının temelini eğitimi koymayan ve sahip oldukları fiziksel sermayeyi eğiterek verimli iş gücüne dönüştüremeyen ülkeler ekonomik rekabette üstünlük sağlayamayacaklardır. Bilgi ve beceri düzeyi yüksek iş gücünün ortaya koyacağı ürün nitelik ve nicelik olarak da yüksek olacaktır. Dolayısıyla günümüzde gelişmiş ülkelerin üretimde istedikleri artışı sağlamalarının eğitilmiş insan sermayesi ile mümkün olduğu söylenebilir. İnsan sermayesi birikiminin artırılması için ise eğitime gereken değerin verilmesi önemlidir.

Şekil 1’de de görüleceği gibi eğitim öğretime yapılan harcamalar, sahip olunan iş gücü ve yetenek havuzunun bilgi ve becerisini arttırmakta; sağlanan verimlilik artışı da bireylere çalışma koşullarının daha uygun hale getirilmesi, özlük haklarının iyileştirilmesi ve maddi kazanç artışı olarak dönmektedir. Aynı zamanda ülkenin ekonomik anlamda gelişip büyümesine ve küresel bazda rekabete hazır hale gelmesine katkıda bulunmaktadır.

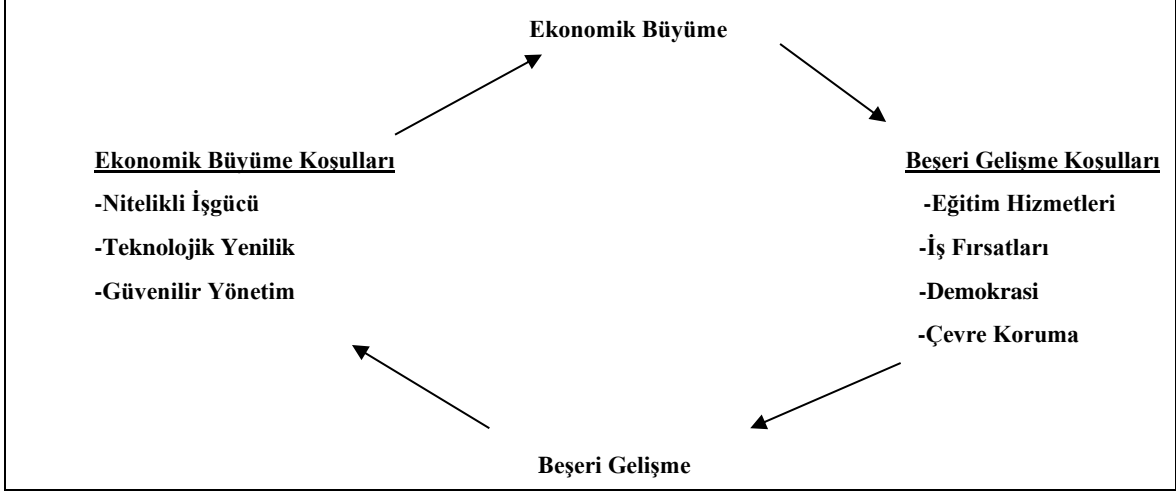

Şekil 1. Eğitim Harcaması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Kaynak: National Education Association Research Division, 1995

Beşeri sermayenin modern ekonomilerde en önemli sermaye türü olması anlamında bir beşeri sermaye çağı yaşanmaktadır. Kişilerin ve ayrıca tüm ekonomilerin ekonomik başarıları, insanların kendilerine ne kadar yaygın ve etkin olarak yatırım yaptıklarına bağlıdır (Becker, 2002). Bu durumda bireysel olarak insanların eğitim durumlarına yapacakları her türlü iyileştirme, yüksek ücret ve istihdam şansını yükseltmede ve işsiz kalma riskini azaltmada önemli rol oynarken, işsizlik ve yoksullukla mücadelede de kritik bir sosyal politika aracı olarak ön plana çıkmaktadır.

Şekil 2’de ekonomik büyüme ve beşeri gelişme döngüsü gösterilmiştir. Eğitimi merkeze alan bir ülkenin elde edebileceği ekonomik büyüme beşeri gelişmeye hizmet ederek hedeflenen eğitim hizmetlerinin, iş fırsatlarının, demokratik yaşamın ve çevresel niteliğin arttırılmasına; bunun sonucunda da nitelikli iş gücü, teknolojik imkanlar, istikrarlı iktisadi ve politik yönetim sağlanmasına erişilerek refah döngüsü sürdürülmektedir.

Şekil 2. Ekonomik Büyüme ve Beşeri Gelişme Döngüsü. **Kaynak:** Soubbotina, 2004

Eğitim ve Ülkelerin Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi

İnsan sermayesi, toplumun üretken bir üyesi olarak kendi potansiyellerini fark etmelerini sağlayan insanların yatırım yaptıkları ve hayatları boyunca biriktirdikleri, bilgi, beceri ve sağlık bileşenlerinden oluşur. İnsanlara beslenme, sağlık hizmetleri, nitelikli eğitim, meslek ve beceri yoluyla yatırım yapmak insan sermayesini geliştirecektir; bu da yoksulluğa son vermenin ve daha kapsayıcı toplumlar oluşturabilmenin anahtarıdır (Dünya Bankası, 2020a).

Tablo 1’de Dünya Bankası tarafından oluşturulan “İnsan Sermayesi Endeksi” sunulmaktadır. Bu endekste bugün doğduğu varsayılan bir çocuğun 18 yaşına kadar elde edeceği insan sermayesini belirleyebilmek hedeflenmiştir. İnsan sermayesi endeksi ilk olarak Ekim 2018’de uygulamaya konulmuştur. 2020 yılında güncellenerek 17 ülke daha kapsama dahil edilmiş ve 2010-2020 yılları arasında 103 ülke karşılaştırılabilmiştir. Aşağıda verilen tablo COVID-19 öncesi süreci temsil etmektedir (Dünya Bankası, 2020b).

Tablo 1
İnsan Sermayesi Endeksi

Ülke Adı	Gelir Grubu	5 Yaşına Kadar Hayatta Kalma Oranı	Beklenen Okullaşma Süresi (Yıl)	Okulda Alman Eğitim Süresi (Yıl)	Yetişkinlerin Hayatta Kalma Oranı	İnsan Sermayesi Endeksi 2020
Singapur	Yüksek Gelirli	1	13,9	12,8	0,95	0,8
Japonya	Yüksek Gelirli	1	13,6	11,7	0,95	0,8
Güney Kore	Yüksek Gelirli	1	13,6	11,7	0,94	0,8
Kanada	Yüksek Gelirli	1	13,7	11,7	0,94	0,8
Finlandiya	Yüksek Gelirli	1	13,7	11,7	0,93	0,8
İsveç	Yüksek Gelirli	1	13,9	11,6	0,95	0,8
Hollanda	Yüksek Gelirli	1	13,9	11,5	0,95	0,79
Birleşik Krallık	Yüksek Gelirli	1	13,9	11,5	0,93	0,78
Norveç	Yüksek Gelirli	1	13,7	11,2	0,94	0,77

Fransa	Yüksek Gelirli	1	13,8	11,3	0,93	0,76
Belçika	Yüksek Gelirli	1	13,5	11,2	0,93	0,76
İsviçre	Yüksek Gelirli	1	13,3	10,9	0,95	0,76
Türkiye	Yüksek-Orta Gelirli	0,99	12,1	9,2	0,91	0,64
Brezilya	Yüksek-Orta Gelirli	0,99	11,9	7,9	0,86	0,55
Ürdün	Yüksek-Orta Gelirli	0,98	11,1	7,7	0,89	0,54
Orta Afrika Cum.	Düşük Gelirli	0,88	4,6	2,7	0,59	0,29
Çad	Düşük Gelirli	0,88	5,3	2,8	0,65	0,3
Mali	Düşük Gelirli	0,9	5,2	2,6	0,75	0,32
Mozambik	Düşük Gelirli	0,93	7,6	4,5	0,68	0,36
Kongo Dem. Cum.	Düşük Gelirli	0,91	9,1	4,5	0,75	0,37
Gine	Düşük Gelirli	0,9	7	4,6	0,76	0,37
Sudan	Düşük Gelirli	0,94	7,1	4,3	0,79	0,38
Ruanda	Düşük Gelirli	0,96	6,9	3,9	0,81	0,38
Etiyopya	Düşük Gelirli	0,94	7,8	4,3	0,79	0,38

Kaynak: The Human Capital Index 2020 Update, The World Bank (2020)

Dünya Bankası'ndan (2020) elde edilen son verilere göre yüksek gelir, yüksek-orta gelir ve düşük gelir düzeyine sahip bazı ülkelerin insan sermayesi endeksi yukarıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir. Singapur, Japonya, Güney Kore, Kanada, Finlandiya, İsveç, Hollanda, Birleşik Krallık, Norveç, Fransa, Belçika, İsviçre gibi yüksek gelişmişlik düzeyine sahip bazı ülkelerin beklenen okullaşma süresi ile okula devam süresinin birbirine çok yakın aralıklarda olduğu görülmektedir (Örnek: Singapur: 13.9-12.8). Benzer şekilde Türkiye, Brezilya ve Ürdün gibi yüksek-orta gelir düzeyine sahip gelişmekte olan ülkelerin okulda alınması beklenen eğitim yılı ve devamlılık miktarının yine birbirine yakın seyrettiğini söylenebilir (Örnek: Türkiye 12,1-9,2). Her iki grupta bulunan ülkelerin eğitim, sağlık ve yaşama verdikleri önem ve özen, "0" ile "1" arasında gösterilen ve "1"e doğru pozitifleşen insan sermayesi endeksinde "0,54 -0,88" arasında değişen yüksek seviyeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların bilgi ve beceri gelişimine böylesine önem veren toplumların ekonomik gelişmişlik düzeyinde yüksek-orta gelirli ve yüksek gelirli ülkeler sınıfına girmeleri de gayet doğaldır.

Diğer taraftan Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Mali, Mozambik, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Gine, Sudan, Ruanda, Etiyopya gibi daha çok sahra altı Afrika ülkelerinde ise ekonomik seviye ve eğitim düzeyi paralel seyretmekle beraber daha negatif görünümündedir. Bu ülkelerde beklenen okullaşma ve okula devam süreleri neredeyse yarı yarıyadır (Örnek: Etiyopya: 7.8-4.3). Bu verilerden çıkarılacak bir başka sonuç da ekonomik düzeyi düşük olan bu ülkelerde beklenen okullaşma süresinin de gelişmiş ülkelere nazaran çok daha düşük olmasıdır (Örnek: Çad: 5.3). İnsanların okullaşmasına ve düzenli eğitim almasına zaten çok kısa bir süre vaat eden az gelişmiş ülkelerde, verilen eğitime devam oranı da yarı yarıya düşüktür. Bu ülkeler vermeyi planladıkları kısıtlı eğitim sürecine çocuklarını dahil etmeyi başaramamışlardır. Dolayısıyla söz konusu ülke insanların 18 yaşına geldiklerinde elde ettikleri insan sermayesi de "0.29" ile "0.38" arasında değişen çok düşük endekste çıkmaktadır.

İnsan sermayesi endeksi tablosundan da anlaşılacağı üzere eğitim seviyesinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasındaki en önemli kriterlerden biri de okullaşma oranıdır. Belirli bir süre eğitim almayan insanların bilgi ve yeteneklerini tam olarak geliştirebilmeleri mümkün değildir. Başaran'a (1984) göre bir insanın, kendini ve ailesini geçindirecek bir iş sahibi olabilmesi, başkaları

ile iyi ilişkiler kurabilmesi, ailesinin ve toplumun kendinden beklentilerini yerine getirebilmesi için en azından temel eğitim sürecinden geçmesi gerekir. Ülkelerin kalkınması ve toplumsal refahın artırılmasında önemli bir etken olan eğitimin ülke genelinde ve bölgeler arasında, köy-kent ve kadın-erkek tüm nüfusa eşit bir şekilde yayılması gereklidir (Kocabaş, Aladağ ve Yavuzalp, 2004). Bu yüzden kalkınma, toplumsal eşitliği ve refahı sağlayabilmede okullar önemli bir yere sahiptir. Dünya genelinde okullaşmanın ülke ve ülke toplulukları bazında 1972-2019 yılları arasında incelendiği Tablo 2’de ilkökul çağında olan fakat okula gitmeyen öğrenci oranı gösterilmektedir.

Tablo 2
İlkokul Çağında Olup Okula Gitmeyen Öğrenci Oranı (%)

ÜLKELER	1972	1978	1981	1989	1992	1997	2004	2007	2017	2018	2019	
Dünya	28,3	22,8	22,3	18,2	17,3	17,8	12,7	10,4	8,93	8,09	8,02	8,05
OECD Ülkeleri	12,3	9,9	6,6	4,6	4,2	4,46	2,35	1,49	2,31	1,40	1,33	1,34
Yüksek Gelirli Ülkeler	11,1	9,6	7,1	5,6	5,3	5,35	3,59	2,50	2,52	1,34	1,51	1,62
AB Ülkeleri	3,9	3,9	3,8	4,0	4,6	3,03	2,12	1,69	1,43	1,45	1,63	1,82
BM’ye Göre Az Gelişmiş Ülkeler	60,8	49,8	46,5	45,5	45,4	43,1	30,3	23,3	18,3	16,8	16,6	16,3
Düşük Gelirli Ülkeler	59,8	54,4	52,0	52,0	53,0	50,4	38,1	30,3	22,6	20,09	19,6	19,12
Norveç	2,4	0,3	0,8	2,3	0,04	1,73	0	1,27	0,48	0,11	0,03	0,002
Fransa	2,6	3,0	0,7	0,1	0,01	0,05	3,93	0,02	0,24	0,16	0,05	0,04
Singapur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,01	0,03	0,20
Belçika	-	3,7	1,8	3,1	3,46	2,46	1,19	2,75	1,44	0,70	0,27	0,51
ABD	-	-	-	-	-	-	-	-	3,61	0,35	0,42	0,57
Birleşik Krallık	1,8	3,8	2,2	0,3	1,8	-	0,09	0,36	1,66	0,34	0,43	0,66
Almanya	-	-	-	-	-	-	3,61	1,96	2,45	0,51	0,52	0,68
Güney Kore	4,08	3,2	0,02	0,1	0,2	1,75	1,28	-	-	-	2,42	0,92
Finlandiya	18,8	-	-	-	1,36	1,63	1,04	2,90	1,15	0,72	1,15	1,32
Malezya	12,2	-	-	-	-	-	0,62	4,88	1,45	0,35	-	-
Türkiye	-	-	8,01	5,7	4,4	7,95	2,52	1,47	6,19	5,12	4,9	-
Endonezya	28,8	14,5	9,8	2,1	5,5	7,53	5,79	3,0	4,05	5,06	5,62	-
Honduras	-	-	24,3	-	13,7	-	9,58	10,1	12,3	18,8	17,4	12,5
Bulgaristan	-	-	-	-	-	6,06	3,31	2,98	0,20	10,2	11,6	13,3
Etiyopya	-	-	-	70,0	80,8	73,8	52,4	34,2	21,7	13,8	-	-
Ürdün	13,1	3,4	8,2	-	-	-	5,61	8,08	21,6	23,1	19,7	19,0
Gine	-	-	75,16	75,4	74,1	-	40,8	34,3	25,3	21,9	-	-
Senegal	-	-	65,4	53,4	54,8	50,4	34,2	32,2	26,6	24,0	25,7	-
Çad	-	75,2	-	66,6	-	62,7	42,3	-	37,5	26,4	32,0	25,7
Mali	82,9	79,3	-	-	-	-	48,4	42,0	30,6	37,8	32,5	40,9

Kaynak: Dünya Bankası (2020) ve UNESCO (2019)

2019 yılı ilkököl çağı okula devam etmeyen öğrenci oranı dünya ortalaması %8.05 gibi bir miktara sahipken bu rakamın altında olan ülkeler okullaşmada başarılıdır denilebilir. Tablo 2’de OECD ülkeleri, yüksek gelirli ülkeler ve Avrupa Birliği üyeleri incelendiği zaman çok düşük olan okula gidememe oranlarının genel olarak yıllar geçtikçe daha da azalma eğiliminde olduğu söylenebilir. 1972 yılında en yüksek %12,3 olan bu oran 2019 yılına gelindiğinde yine en yüksek %1,82 olarak ölçülmüştür. Her yıl dünya ortalamasının altında çıkan gelişmiş ülke verilerinin yıllar geçtikçe düşme eğilimi göstermesi disiplinli ve başarılı bir duruşun göstergesi olabilir. Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler sınıflamasına göre az gelişmiş ülkelerin 1972 yılında %60,8 olan okul dışında kalmış çocuk oranının 2019 yılında %16,3’e düştüğünü; düşük gelirli ülkelerde ise 1973’de %59,8 olan oranın 2019’da %19,12’ye indiği görülmektedir. Her ne kadar verilerdeki düşme eğilimi başarılı olarak kabul edilse bile, hala dünya ortalamasının çok üzerinde olan okullaşma kayıplarının ekonomik anlamda ciddi olumsuz sonuçları vardır.

Ülke bazında değerlendirme yapmak gerekirse, Norveç, Fransa, Singapur, Belçika, ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Güney Kore ve Finlandiya gibi ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin 2019 yılı ilkököl öğrencisi okullaşma kaybı yok denecek kadar azdır (En yüksek %0,002 ile %1,32 arasında). Bu ülkelerin geçmişte de çok düşük oranlara sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar aynı ülkelerin geçmişten günümüze kadar başat birer ekonomik güç olduklarını ispatlar niteliktedir.

Gelişmekte olan ülkelere bazıları olan Malezya, Türkiye ve Endonezya’ya bakılırsa, bu ülkelerin eğitim sürecine katılım anlamında 1972 yılından günümüze kadar inişli çıkışlı bir grafik çizdiklerini; bunun da söz konusu ülkelerin çalkantılı kalkınma süreçlerine etki ettiğini söylemek mümkündür. Yine de bu ülkelerin ciddi eğitim hamleleri yaparak okullaşmayı arttırmaları, dünya ortalamasının altında bir orana sahip olmalarına olanak tanımıştır. 2017 ile 2018 yıllarına göre %0,35 ile %5,62 arasında değişen oranlar, gelişmekte olan Türkiye, Malezya ve Endonezya’nın, iktisadi yapılanmasını tamamlamış yüksek gelir üreten ülkeleri yakından takip ettiğinin bir göstergesidir. Fakat Dünya Bankası verilerine göre insan sermayesi endeksi çok düşük görünen ülkelere bazıları olan Honduras, Bulgaristan, Etiyopya, Ürdün, Senegal, Gine, Çad ve Mali Tablo 2’ye göre okullaşmada çok yüksek kayıplar yaşayan ülkeler arasındadır (2019-2020 yılı %12,5-%40,9).

1972 yılından itibaren tutulmakta olan kayıtlar, 2020 yılına gelinceye kadar listenin alt sıralarındaki bu ve benzer ülkelerin okullaşma miktarında gözle görülür iyileşmeler yapılsa da bunun düzensiz yapıda olduğunu, söz konusu oranın bir yıl düşerken diğer yıl yükseldiğini veya hiç bir iyileştirme yapılmadan bugünlere geldiğini göstermektedir. Bu nedeni bu ülkelerde meydana gelen siyasi ve toplumsal çatışmalar olabileceği gibi devletlerin eğitimi göz ardı etmesi de olabilir. Her ne sebeple olursa olsun geçmişten günümüze ekonomik altyapısını yetiştirmiş, nitelikli insan sermayesi üzerine kuran ülkeler, okullaşmaya ve eğitim temelli kalkınmaya öncelik vererek bugünkü güçlü iktisadi seviyeye gelmişlerdir.

Ülkelerin insanlarına okullaşma ve sonrasında verimli bir eğitim süreci sağlamalarındaki en önemli faktörün eğitime yapılan harcamalar olduğu söylenebilir. Öngörülen eğitim yaşamı boyunca öğrencilere sağlanması gereken öğretim materyalleri ve imkanlar, ülkelerin bütçelerinden ayrılan payla sürdürülmektedir. Bu noktada özel sektörün de eğitim alanına yaptığı yatırımlar mevcuttur. Fakat okul yapımından öğretmen görevlendirmeye ve öğretim araç gereçlerine kadar birçok ihtiyaç, devletlerin eğitim bütçesinden karşılanmaktadır. Bu yüzden ülkelerin eğitime yaptıkları harcamaların boyutu, nitelikli bir insan sermayesi elde edebilmek adına önemlidir.

Dünya Bankası (2020) verilerine göre ülkelerin gayri safi yurt içi hasıllarına göre hesaplanan toplam eğitim harcaması oranları Tablo 3’te sadeleştirilerek verilmiştir. Bu tabloya göre 2013-2019 yılları arasındaki ülke toplulukları ve ülke eğitim harcamaları detaylı olarak görülmektedir. 2018 yılı itibarıyla dünya GSYH ortalamasının %4,52’si ülkelerin eğitimine yatırım olarak harcanmıştır. OECD ülkeleri ve yüksek gelirli ülkelerin eğitim sistemlerine dünya ortalamasından daha fazla pay

ayırdıkları görülmektedir (2018 yılı: %4,99-%4,93). Orta gelirli ülkelerin de yıllara göre giderek artan miktarda eğitime yatırım yaptıkları açıktır. Fakat en az gelişmiş ülkeler ve düşük gelirli ülkelerin gelirlerinin çok daha düşük kısmını eğitime ayırdıkları; bu miktarın da dünya ortalamasından yaklaşık bir puan az olduğu anlaşılmaktadır (2018-2019 yılları: %3,69 ile %3,44).

Tablo 3
Ülkelerin Toplam Eğitim Harcamaları (GSYH üzerinden yüzde olarak)

ÜLKELER	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dünya	4,20	4,52	4,62	4,62	4,45	4,52	-
OECD Üyeleri	4,99	5,13	5,14	5,10	5,01	4,99	-
Yüksek Gelirli Ülkeler	4,84	4,96	5,05	5,00	5,01	4,93	-
Orta Gelirli Ülkeler	4,01	4,12	4,53	-	4,08	4,39	-
BM'ye Göre En Az Gelişmiş Ülkeler	2,87	3,25	3,38	3,67	3,06	3,90	3,69
Düşük Gelirli Ülkeler	3,04	3,06	3,33	3,63	3,02	3,44	-
Norveç	7,37	7,48	7,69	7,56	8,03	7,91	-
Finlandiya	7,14	7,12	7,10	7,03	6,85	6,37	-
Birleşik Krallık	-	5,52	5,59	5,55	5,42	5,44	-
Avusturya	5,48	5,54	5,44	5,45	5,48	5,35	-
Hollanda	5,41	5,52	5,45	5,34	5,42	5,17	-
İsviçre	5,03	5,04	5,05	5,10	5,42	5,13	-
Sırbistan	-	3,92	3,78	3,64	3,71	3,58	-
Ruanda	4,72	4,17	3,63	3,41	5,42	3,07	-
Ürdün	-	-	3,51	3,28	3,03	3,07	-
Çad	2,20	2,85	-	-	-	2,45	-
Gine	2,63	2,42	2,51	2,54	2,31	2,31	-
Kongo Demokratik	2,06	1,95	2,17	2,11	1,45	-	-
Cum.							

Kaynak: Dünya Bankası (2020) ve UNESCO (2019)

Ülke bazında değerlendirme yapılacak olursa Norveç, Finlandiya, Birleşik Krallık, Avusturya, Hollanda, İsviçre gibi ülkelerin 2018 yılı eğitsel yatırımlarının (%5,13019- 7,91198) dünya ve OECD ortalamasından daha yüksek olmasından hareketle insan sermayesine yatırımın ülkelerin iktisadi kalkınma düzeylerine olan etkisini anlaşılabilir. Diğer taraftan Sırbistan, Ruanda, Ürdün, Çad, Gine ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti gibi farklı coğrafyalardan ülkelerin 2018 yılı eğitim harcamaları oranı %1,45495 ile %3,58539 arasında değişmektedir. Bu oran çok düşük olmakla beraber bu ülkelerin insan bilgi, birikim ve becerilerine yaptıkları düşük yatırımın, kendi ekonomik yapılarına olumsuz şekilde yansıdığı söylenebilir.

Bu çalışmada şimdiye kadar verimli, nitelikli ve üretken bir eğitim adına gerekli olan aşağıdaki kriterler dünyanın saygın kurumlarının verileri ışığında tablolar aracılığıyla, öncelikle, dünya genelindeki bazı ülkelerin ve ülke topluluklarının sağlık, eğitim ve hayatta kalma verileri göz önünde bulundurularak hesaplanan “İnsan Sermayesi Endeksi”ne göre yüksek, orta ve düşük ekonomik gelirli ülkelerin vatandaşları için öngördükleri ve sunabildikleri eğitim süresi, ikinci olarak temel eğitim sürecini çeşitli ülkeler çerçevesinde izleyebilmek amacıyla Dünya Bankası son verileri

gözetilerek hazırlanan “İlkokul Çağında Olup Okula Gitmeyen Öğrenci Oranı” tablosu ve bu tablo yoluyla okullaşmanın, var olan eğitim ve erişilmek istenen ekonomik seviye üzerine etkileri, daha sonra ülkelerin eğitim harcamalarına ayırdıkları toplam bütçenin, gayri safi yurtiçi hasıllarına oranları ve insan sermayesinin eğitimi için yapılan maddi yatırımın, ülkelerin iktisadi gelişmişlik düzeyine yansımaları hakkında bilgiler sunuldu.

Çalışmanın başından bu yana detaylı irdelenmeye çalışılan insan sermayesi endeksi, temel eğitimde okullaşma oranları ve eğitime yapılan parasal yatırım miktarı kriterlerinin hepsi, bireylerin bilgi, beceri ve yeterliklerini geliştirerek daha iyi bir sosyo-ekonomik yaşama sahip olmalarını sağlamak; bu doğrultuda daha müreffeh toplumlar düzeyine erişmek üzerine yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla söz konusu kriterlerin sonucunda elde edilecek eğitsel başarıyı değerlendirmek adına OECD tarafından yaklaşık yirmi yıldır uygulanan PISA raporlarına göz atmak faydalı olacaktır.

PISA'nın amacı ülke eğitim sistemlerinin, ekonomik yönden gelişmek için gerekli olan insan sermayesini sağlamadaki başarısını belirlemektir. Başka bir ifadeyle PISA kısaltmasının açılımı uluslararası öğrenci değerlendirme programı olmasına rağmen, aslında değerlendirilen esas nokta ülkelerin eğitim sistemidir (Yıldırım, Yetişir ve Ceylan, 2013).

Tablo 4 ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2000 yılından bu yana dünyanın çeşitli ülke ve bölgelerindeki 15 yaş ortalamasına sahip öğrenci gruplarıyla yaptığı ve bu öğrencilerin okuma becerileri, matematik ve fen bilimleri yeterliğini ölçmeyi amaçlayan PISA verileri incelenmiştir.

Tablo 4
OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) Okuma Becerisi,
Matematik ve Fen Bilimleri Değerlendirme Sonuçları

Ülkeler	2000	2003	2006	2009	2012	2015	2018
Uluslararası OECD Ortalaması	493	494	485	490	493	490	487
Singapur	—	—	—	526	542	535	549
Finlandiya	546	543	547	536	524	526	520
Güney Kore	525	534	556	539	536	517	514
ABD	504	495	—	500	498	497	505
Birleşik Krallık	523	507	495	494	499	498	504
Japonya	522	498	498	520	538	516	504
Norveç	505	500	484	503	504	513	499
Almanya	484	491	495	497	508	509	498
Belçika	507	507	501	506	509	499	493
Fransa	505	496	488	496	505	499	493
Hollanda	-	513	507	508	511	503	485
Letonya	458	491	479	484	489	488	479
Litvanya	—	—	470	468	477	472	476
Türkiye	—	441	447	464	475	428	466
Şili	410	—	442	449	441	459	452
Meksika	422	400	410	425	424	423	420
Kolombiya	—	—	385	413	403	425	412

Brezilya	396	403	393	412	407	407	413
Endonezya	371	397	396	402	393	382	371
Tunus	—	375	380	404	404	361	—
Fas	—	—	—	—	—	—	359
Lübnan	—	—	—	—	—	347	353
Cezayir	—	—	—	—	—	350	—
Filipinler	—	—	—	—	—	—	340

Kaynak: Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), 2018

2018 yılı itibarıyla 79 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen sınavın sonuçları aşağıdaki tabloda üye sayısı sadeleştirilerek ve tüm sınavlar dahil edilerek gösterilmiştir. Değerlendirme kriteri olarak OECD ülkeleri ortalaması kabul edilirse, sınava 2000 yılından bu yana katılan ülkelerin 490,28 ve üzerinde elde ettikleri puanlar onları başarılı varsaymak için yeterli olacaktır. Tabloya bakıldığında Singapur, Finlandiya, Güney Kore, ABD, Birleşik Krallık, Japonya, Norveç, Almanya, Fransa, Belçika ve Hollanda'nın OECD ortalamasının üzerinde oldukları görülmektedir (En düşük ortalama Fransa: 497,42). Bu ülkelerin şimdiye kadarki eğitim-ekonomi bağlamını vurgulayan araştırma verilerinde de ilk sıralarda olduklarını hatırlamak gerekir.

Aynı tablonun alt kısmında ise eğitim faktörünü sosyo-ekonomik ilerlemeye daha az dahil edebilen dünyanın çeşitli coğrafyalarından bazı ülkelere yer verilmiştir. Bu ülkelerden bazıları gelişmekte olan, bazıları ise az gelişmiş ülkelerdir. Hepsinin ortak noktası ise OECD ortalamasından (490,28) daha düşük sonuçlara sahip olmalarıdır (En yüksek Letonya: 481,14). Bu bağlamda ekonomik gelişmişlik açısından bakıldığında, bu ülkeler gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadırlar.

PISA sonuçları ülkelerin, öğrenci bilgi ve beceri düzeylerini karşılaştırabilmeleri; eğitim sisteminin güçlü ve zayıf noktalarını tespit edebilmeleri ve sonrasında da eğitim yapısının iyileştirilmesi amacıyla önlemler alabilmeleri adına büyük önem taşımaktadır. Öyleyse PISA verilerinden hareketle, dünya çapında politikalar belirleyebilen güçlü bir ekonomi olma yolunda Türkiye dahil gelişmekte olan ülkelerin ve az gelişmiş ülkelerin, sağlam ve nitelikli bir eğitim sistemi oluşturmaya ihtiyaçları oldukları söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özellikle yirminci yüzyıl başlarında yaşanan büyük bunalım, insan faktörünü önemsemeyen klasik yönetim anlayışlarının yetersizliğini ortaya koymuştur. Yeni dönemde ise insanların üretim ve ekonomide ne kadar önemli bir yeri olduğunu vurgulayan neo-klasik ve çağdaş yaklaşımlar kabul edilmiştir. Günümüz bilgi toplumunda ekonomik kalkınma ve büyümenin sağlanabilmesi adına ihtiyaç duyulan insan sermayesini yetiştirebilmek ve bireyleri üretimde aktif hale getirebilmek amaçlandığında eğitimin önemi daha iyi anlaşılabilir (Akçacı, 2013). Böylece eğitime yapılan yatırımlarla birlikte nitelikli ve yetenekli insan gücüne erişebilmek, sonrasında ise üretim ve verimlilikte artışı sağlayarak uluslar arası piyasa rekabetinde pay sahibi olmak mümkün hale gelebilir. Bu bağlamda dünya ülkelerinin sadece fiziki sermaye değil, insan sermayesine de önem vermeleri, yeni teknoloji ve ürünlerin geliştirilebilmesi amacıyla daha nitelikli eğitim ve okullaşma politikaları geliştirmeye yönelmeleri anlaşılabilir görünmektedir. Çünkü sunulan eğitimin kalitesi istatistiksel ve ekonomik olarak iktisadi büyüme üzerinde pozitif etkiye sahiptir (Hanushek ve Wössman, 2007). İnsan sermayesi alanında araştırmalar yapan Shultz (1961), ABD'de yirminci yüzyılın ilk yarısında insan sermayesi yatırımları sayesinde fiziki yatırımların da arttığını saptamıştır. Yapılan çalışmada bu dönemdeki ilk, orta ve yüksek eğitim mezunu işgücüne yapılan harcamaların

söz konusu artışın temel nedeni olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Martin ve Herranz (2004), insan sermayesi üzerine yaptıkları çalışmada iktisadi büyüme üzerinde insan faktörünün pozitif ve anlamlı istatistiksel etkilere sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Bir başka çalışmada Self ve Garbowsky (2004) tüm eğitim kademelerinde ekonomik gelişme ve eğitim arasında doğru orantı olduğunu belirtmektedirler.

Neoklasik ve içsel büyüme temelinde geliştirilen insan sermayesi kuramı ve bu kuram dahilinde yapılan çalışmalar, insan sermayesine yapılan yatırımların ekonomik kalkınma ve büyümede önemli rol oynadığını desteklemektedir (Bekmez vd.,2009; Eriçok ve Yılcı, 2013). H. Singer, ülkeler arasındaki kalkınmışlık farkının en büyük nedeninin eğitim olduğunu ve bu farkın eğitime yapılan harcama ile orantılı olduğunu vurgulamaktadır (Akt: Durmuş, 2017). Bu yüzden dünya ekonomilerinde araştırma-geliştirme (AR-GE), üretim ve pazarlama anlamında eğitilmiş insan sermayesi ön plana çıkmıştır. Çünkü eğitilmiş çalışanların ekonomik alana kattığı değer yadsınamaz seviyededir. Eğitimin topluma sağladığı faydalar ekonomik verimlilik ve teknolojik gelişme ile sınırlı kalmamakla beraber nüfus artış hızını, fakirliği, uyuşturucu kullanımını ve suç oranlarını azalttığı; nitelikli iş gücüne katılımı ve çevre duyarlılığını arttırdığı da aşikârdır (Karış, 2019). Bu nedenle iyi eğitilmiş bir insan sermayesine sahip olan toplumların hem politik ve ekonomik hem de sosyal istikrara kavuşarak uzun dönem iktisadi kalkınmada olumlu sonuçlara ulaşabilmesi muhtemeldir.

Bu çalışmadaki tabloların detaylı analizi, eğitim ve ekonomi kavramlarının, ülkelerin iktisadi pozisyonlarını doğru orantılı olarak etkilediğini apaçık göstermektedir. Eğitim düzeyi ve yapısı bozuk bir ülkenin ekonomik kalkınmışlık seviyesi de çok parlak olmayacaktır. Eğitim ile tüm ekonomik sorunların çözümü mümkündür veya eğitim sistemi iyi işliyorsa ekonomik büyüme de kesinlikle vardır gibi kesin ifadeler kullanmak bu noktada yanlış olacaktır. Coğrafi konum, siyasi ve demografik yapı, savaşlar, afetler, geçmişten gelen problemler gibi birçok sebep ülkelerin hassas ekonomik düzenini etkilemektedir. Fakat eğitim yoluyla insan sermayesini nitelikli ve etkin kılmamızın var olan iktisadi yapıyı olumlu etkileyebileceği söylenebilir. Çünkü eğitim düzeyi ve eğitim fırsatları eşitliğinin gelir dağılımının en önemli belirleyicileri arasında olduğundan eğitimin gelir dağılımı üzerindeki etkisi genel olarak uzun vadede ve eğitim fırsatlarının eşit dağıldığı varsayımı altında olumlu yöndedir (Akça ve Ela, 2012).

Sonuç olarak eğitim hem bireysel hem de kitlesel anlamda çok önemli bir yatırım şeklidir. Yapılan araştırmalara göre gelir düzeyini yükseltmek, adaletli gelir dağılımını sağlamak ve yoksullukla mücadele edebilmek adına eğitim politikalarının geliştirilmesi belirleyicidir (Sarı, 2002). Toplumsal refah düzeyinin yükseltilmesi ve sürdürülebilir, gelişmiş bir ekonomik yapı ülkelerin sosyo-politik amaçları olagelmıştır. Dengeyi gözetken, etkin ve istikrarlı bir finansal yapı, toplumun sağlık, güvenlik ve tam istihdamına; tüm toplumsal kurumların verimli işlemesine ön ayak olacaktır. Böyle bir yapıyı oluşturmak için insan sermayesinin etkin bir şekilde eğitilmesi ve ekonomik sisteminin eğitim üzerine temellendirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Akça, H. & Ela, M. (2012). Eğitim ve gelir dağılımı ilişkisi: Türkiye değerlendirmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 241-260.
- Akçacı, T. (2013). Eğitim harcamalarının iktisadi büyümeye etkisi. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(5), 65-79.
- Başaran, İ. E. (1984). *Eğitime Giriş. (Yeniden yazılmış 5. baskı)*. Sevinç Matbaası.
- Becker, G. (2002). The Age of Human Capital. In E. P. Lazear (Ed.), *Education in the Twenty-First Century* (ss. 3-8). Hoover Institution Press.

- Bekmez, S., Köne, A.Ç. & Günel, D. (2009). Beşeri sermayenin Türkiye’de bölgeler arası ekonomik gelişme açısından önemi. *TİSK Akademi*.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Çetin, B. (2014). *Eğitim ve Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği* (Tez No: 375641). (Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi). Ulusal Tez Merkezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Durmuş, S. (2017). Eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: Ampirik bir çalışma. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54, 9-18.
- Dünya Bankası, (2020). The Human Capital Index, <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital#Index>, Erişim Tarihi: 23.04.2024
- Dünya Bankası, (2020). <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital>, Erişim Tarihi: 23.04.2024
- Dünya Bankası, (2020). Government Expenditure On Education (% of GDP), <https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS>, Erişim Tarihi: 23.04.2024
- Dünya Bankası, (2020). Children Out Of School (% of primary school age), <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.UNER.ZS>, Erişim Tarihi: 24.04.2024
- Eriçok, R.E. & Yılandı, V. (2013). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Sınır testi yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1),87-101.
- Hanushek, E.A & Wössman, L. (2007). Education quality and economic growth. *The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank*.
- Hanushek, E.A. (2013). Economic growth in developing countries: The role of human capital. *Economics of Education Review*, 37, 204-212.
- Harbison, F.H. (1971). Human Resources As the Wealth of Nations. *American Philosophical Society*, 115(6), 426-431.
- Hoşgörür, V. & Gezgin, G. (2005). Ekonomik ve sosyal kalkınmada eğitim, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 79-92.
- Karış, Ç. (2019). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme üzerine bir nedensellik analizi: Türkiye örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 1067-1088.
- Kocabaş, İ., Aladağ, S. & Yavuzalp, N. (2004). *Eğitim sistemimizdeki okullaşma oranlarının analizi*. <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/288.pdf>. Erişim Tarihi: 22.04.2024.
- Korkmaz, A. (2006). Eğitim ve Ekonomi Arasındaki İlişkiler, L. Küçükahmet (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 96-97). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Martin, M.G. & Herranz, A.A. (2004). Human capital and economic growth in spanish regions. *IAER*, 10(4), 257-264.
- National Education Association Research Division (1995). *How Education Spending: Matters to Economic Development*. Washington, D.C.
- OECD, (2018). Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) Program for International Student Assessment (PISA). <https://pisadataexplorer.oecd.org/ide/idepisa/report.aspx>. Erişim Tarihi: 15.05.2024.

- Saldana, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research*. Oxford University Press.
- Sarı, R. (2002), Kazançlar ve eğitim ilişkisi: İl bazında yeni veri tabanı ile kanıt, *ODTÜ Geliştirme Dergisi*, 29, 367-380.
- Schultz, T.W., (1961). Investment in Human Capital, *The American Economic Review*, Vol 1, March.
- Self, S. & R. Grabowski (2004). Does education at all levels cause growth in India, a case study, *Economics of Education Review*, 23, 47-55.
- Soubbotina, T. P. (2004). Beyond Economic Growth: An Introduction to Sustainable Development. *WBI Learning Resources Series, Second Edition*. Washington, D.C, World Bank.
- Soydan, T. (2008). İnsan Sermayesi Kuramı, *Ekonomik Kurumlar ve Kavramlar Sözlüğü (Ed. Fikret Başkaya ve Aydın Ördök)*, 535 – 544. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Forumu.
- Uçan, O. ve Yeşilyurt, H. (2016). Türkiye’de eğitim harcamaları ve büyüme ilişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(2), 179-185.
- UNESCO, (2019). Combining Data on Out-of-school Children. *Completion and Learning to Offer a More Comprehensive View on SDG 4*. <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/ip61-combining-data-out-of-school-children-completion-learning-offer-more-comprehensive-view-sdg4.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2024
- Yıldırım, H.H., Yıldırım, S., Yetişir, M. İ. & Ceylan, E. (2013). PISA 2012 Ulusal Ön Raporu.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction: Education can be considered as all activities that provide better opportunities for the individual and others (Hoşgörür and Gezgin, 2005). In order for humanity to continue its existence, it must be able to produce in areas such as agriculture, animal husbandry, industry, build houses, roads and cities, transfer its social and cultural heritage to the next generations, create an economic order, establish and govern states and ensure the social and political integrity of the society. Education can be used as a functional tool in achieving all these. Because education, which is important for providing social control and change, transferring cultural heritage from generation to generation, and the construction and stability of social and political unity, is also functional in designing a sustainable, prosperous economic structure for individuals and countries.

Arguing that developing countries cannot close the gap between them and developed countries in terms of long-term economic performance without improving the quality of education, Hanushek (2013) states that improved education plays a central role in the development strategies of many countries, and therefore, according to research, developing countries have given great importance to schooling in recent years. Educational policies that emphasize schooling reflect the importance of human capital in economic development and growth. This study, which aims to emphasize the accepted economic effects of education on individuals and society, argues that economic growth can be achieved by improving the knowledge, skills, and competence of people in various countries of the world through education by focusing on the education aspect of human capital theory, and questions the extent to which this effect can be achieved. For this purpose, the human capital index obtained from the World Bank and UNESCO, the rate of not being able to access school, and the amount of budget allocated to education will be analyzed and the possible effects of the results on the PISA data reported by the OECD will be evaluated. In this way, the role of education in the economic development process is examined in the light of various indicators, and the education-economy relationship of countries with different levels of development is examined.

Method: This research was examined using document analysis, one of the qualitative research methods. In order to reduce the prejudices that may arise in a single study on the extent to which economic development can be achieved through education (Bowen, 2009), data from various international organizations such as the

World Bank, UNESCO and OECD were evaluated. The document analysis method, which can also serve as a complementary source of information in qualitative research (Yıldırım and Şimşek, 2013), is used as an independent and separate method (Saldana, 2011) to reach in-depth information.

Findings: Harbison (1971) argued that a country that cannot develop the skills and knowledge of its people and cannot use them effectively in its economy cannot be successful in economic decisions. Therefore, countries that do not place education at the core of their economic structure and cannot transform their physical capital into an efficient workforce by training them will not be able to gain an advantage in economic competition. The product that a workforce with high knowledge and skills will produce will also be high in quality and quantity. Therefore, it can be said that the desired increase in production in developed countries today is possible with educated human capital. In order to increase human capital accumulation, it is important to give the necessary value to education. We are experiencing an era of human capital in the sense that human capital is the most important type of capital in modern economies. The economic success of individuals and also of entire economies depends on how widely and effectively people invest in themselves (Becker, 2002). In this case, any improvement that individuals can make in their educational status plays an important role in increasing their chances of high wages and employment and reducing the risk of unemployment, while also coming to the forefront as a critical social policy tool in the fight against unemployment and poverty.

While the world average for the rate of primary school students who did not attend school in 2019 was around 8.05%, it can be said that countries below this figure are successful in schooling. When OECD countries, high-income countries and European Union members are examined in Table 2, it can be said that the very low rate of not going to school has generally tended to decrease over the years. This rate, which was 12.3% at its highest in 1972, was measured as 1.82% again in 2019. The fact that the data of developed countries, which are below the world average every year, tend to decrease over the years can be an indicator of a disciplined and successful stance. On the other hand, according to the United Nations classification, it is seen that the rate of children out of school in underdeveloped countries, which was 60.8% in 1972, decreased to 16.3% in 2019; and in low-income countries, the rate, which was 59.8% in 1973, decreased to 19.12% in 2019. Even if the downward trend in the data is considered successful, the schooling losses, which are still well above the world average, have serious negative economic consequences.

If we evaluate on a country basis, the primary school student schooling loss in 2019 in countries such as Norway, France, Singapore, Belgium, the USA, the United Kingdom, Germany, South Korea and Finland, which do not face economic problems, is almost negligible (between 0.002% and 1.32% at the highest). It is seen that these countries have had very low rates in the past. These results prove that the same countries have been leading economic powers from the past to the present.

When we look at some of the developing countries, such as Malaysia, Turkey and Indonesia, it is possible to say that these countries have drawn a fluctuating graph in terms of participation in the education process from 1972 to the present; this can also be said to have affected the turbulent development processes of these countries. Nevertheless, the fact that these countries have made serious educational moves and increased schooling has allowed them to have a rate below the world average. The rates, which ranged between 0.35% and 5.62% compared to 2017 and 2018, are an indication that developing countries such as Turkey, Malaysia and Indonesia are closely following high-income countries that have completed their economic structuring. However, according to World Bank data, Honduras, Bulgaria, Ethiopia, Jordan, Senegal, Guinea, Chad and Mali, which are some of the countries with very low human capital indexes, are among the countries that have experienced very high losses in schooling according to Table 2 (12.5%-40.9% in 2019-2020). The records kept since 1972 show that although there were visible improvements in the schooling rates of these and similar countries at the bottom of the list until 2020, this was irregular, with the rate falling one year and rising the next, or the current situation being reached without any improvement. This may be due to political and social conflicts in these countries, or it may be that states ignore education. For whatever reason, countries that have built their economic infrastructure on trained and qualified human capital from the past to the present have reached their current strong economic level by prioritizing schooling and education-based development.

It can be said that the most important factor in countries providing their people with schooling and an efficient education process afterwards is the expenditures made on education. The educational materials and

opportunities that need to be provided to students throughout the envisaged education life are maintained with the share allocated from the budgets of the countries. At this point, there are also investments made by the private sector in the field of education. However, many needs, from school construction to teacher assignment and teaching tools and equipment, are met from the education budgets of the states. Therefore, the size of the expenditures made by countries on education is important in order to obtain a qualified human capital.

According to the World Bank (2020) data, the total education expenditure rates calculated according to the gross domestic product of the countries are simplified and given in Table 3. According to this table, the education expenditures of the countries and the communities between 2013-2019 are seen in detail. As of 2018, 4.52% of the world GDP average was spent on education. It is seen that OECD countries and high-income countries allocate a higher share to their education systems than the world average (2018: 4.99%-4.93%). It is clear that middle-income countries also invest in education in an increasing amount over the years. However, it is understood that the least developed countries and low-income countries allocate a much lower portion of their income to education; this amount is approximately one point less than the world average (2018-2019: 3.69% and 3.44%).

Discussion, Conclusion And Recommendations: Especially the Great Depression experienced at the beginning of the twentieth century revealed the inadequacy of classical management approaches that did not care about the human factor. In the new period, neo-classical and contemporary approaches that emphasized the importance of people in production and economy were accepted. Shultz (1961), who conducted research in the field of human capital, determined that physical investments also increased in the first half of the twentieth century in the USA thanks to human capital investments. The study determined that the expenditures made for the primary, secondary and higher education graduate workforce in this period were the main reason for the increase in question. Similarly, Martin and Herranz (2004), in their study on human capital, revealed that the human factor has positive and significant statistical effects on economic growth. In another study, Self and Garbowsky (2004) stated that there is a direct proportion between economic development and education at all levels of education.

For this reason, educated human capital has come to the fore in world economies in terms of research and development (R&D), production and marketing. Because the value that educated employees add to the economic field is undeniable. The detailed analysis of the tables in this study clearly shows that the concepts of education and economy affect the economic positions of countries in direct proportion. The economic development level of a country with a bad education level and structure will not be very bright. It would be wrong to use definitive statements such as "all economic problems can be solved with education" or "if the education system works well, there is definitely economic growth". Many reasons such as geographical location, political and demographic structure, wars, disasters, and problems from the past affect the sensitive economic order of countries. However, it can be said that making human capital qualified and effective through education can positively affect the existing economic structure.

As a result, education is a very important form of investment both individually and collectively. According to the research, the development of education policies is decisive in order to increase the income level, ensure fair income distribution and combat poverty (Sarı, 2002). Increasing the level of social welfare and a sustainable, developed economic structure have always been the socio-political goals of countries. An effective and stable financial structure that observes balance will pave the way for the health, security and full employment of the society; and the efficient functioning of all social institutions. In order to create such a structure, it is necessary to educate human capital effectively and to base the economic system on education.